

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

КУП'ЯНСЬКИЙ МИКОЛА ГРИГОРОВИЧ

УДК 343.98

**РОЗСЛІДУВАННЯ СЕРІЙНИХ СЕКСУАЛЬНО-САДИСТСЬКИХ
УБИВСТВ (ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ ЗАСАДИ)**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор **ШЕПІТЬКО Валерій Юрійович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, завідувач кафедри криміналістики, академік Національної академії правових наук України.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор **ТІЩЕНКО Валерій Володимирович**, Національний університет «Одеська юридична академія», завідувач кафедри криміналістики, член-кореспондент Національної академії правових наук України;

кандидат юридичних наук, доцент **БЛАГУТА Роман Ігорович**, Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, перший проректор.

Захист відбудеться «01» грудня 2016 року о «10.00» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70.

Автореферат розіслано «20» жовтня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. Ю. Шепітько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Конституція України проголошує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю (ст. 3). В сучасний період відбувається реформування судової та правоохоронної системи, запроваджуються заходи щодо підвищення ефективності Національної поліції України, створення якісного правоохоронного сервісу, а також пропонуються дієві механізми протидії злочинності. Змінення у соціально-політичній та економічній сфері країни мають не лише позитивні зрушення, але й деякі негативні тенденції: зниження рівня соціального забезпечення населення, криміналізація його певних верств, підвищення рівня зареєстрованого безробіття, безглузді прояви агресії та жорстокості. Відбуваються змінення у структурі злочинної діяльності та поява нових кримінальних проявів, збільшення тяжких насильницьких злочинів. У цьому сенсі викликають певні складнощі у протидії серійним (осередковим) убивствам.

Значний внесок у розроблення положень криміналістичної методики (методики розслідування окремих видів злочинів) здійснили відомі вчені-криміналісти: Ю. П. Аленін, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, В. Д. Берназ, А. Ф. Волобуєв, В. К. Гавло, В. І. Галаган, В. Г. Гончаренко, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, О. Н. Колесниченко, В. П. Колмаков, В. О. Коновалова, В. С. Кузьмічов, В. Г. Лукашевич, Є. Д. Лук'янчиков, Г. А. Матусовський, М. В. Салтевський, В. В. Тіщенко, В. Ю. Шепітько, А. В. Шмонін, Б. В. Щур, М. П. Яблоков та ін.

Наукові дослідження щодо розслідування окремих видів убивств присвятили українські науковці: І. В. Борисенко, О. Ю. Булукуков, С. Ф. Здоровко, М. В. Костенко, В. В. Семенов, В. Л. Синчук та ін. Проблемами розкриття і розслідування різних видів серійних убивств (у тому числі сексуальних) опікувалися такі вчені, як О. В. Александренко, О. А. Баригіна, А. І. Дворкін, В. І. Майорова, В. М. Ісасенко, Г. С. Фоміна. В Україні проблемі криміналістичної характеристики сексуальних убивств на рівні дисертаційного дослідження (1998 р.) присвятив свою працю А. В. Старушкевич.

Водночас у вітчизняних джерелах комплексних теоретичних розробок щодо формування криміналістичної методики розслідування серійних сексуально-садистських убивств не було. Існує також необхідність у здійсненні наукових пошуків і пропонувати відповідних організаційно-тактичних засад розслідування даної специфічної категорії

злочинів. Зазначені обставини визначають актуальність обраної теми дисертаційного дослідження та його основних напрямків.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація підготовлена згідно з планом наукових досліджень кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого у межах цільової комплексної програми «Проблеми криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції» (номер державної реєстрації 0111U000956). Тема дисертації затверджена рішенням вченої ради Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого від 23.12.2011 р., протокол № 4.

Мета і задачі дослідження. Дисертаційне дослідження має за мету розроблення організаційно-тактичних засад розслідування серійних сексуально-садистських убивств. Для досягнення поставленої мети були визначені і вирішені такі завдання:

- 1) виявити ознаки і сформулювати поняття серійного сексуально-садистського вбивства та виокремити його види;
- 2) розробити криміналістичну характеристику серійних сексуально-садистських убивств та визначити особливості її елементного складу;
- 3) типізувати способи вчинення (приготування, приховування) серійних сексуально-садистських убивств;
- 4) прослідкувати роль обстановки (місця і часу) в механізмі серійних сексуально-садистських убивств та структурі їх криміналістичної характеристики;
- 5) визначити мотиви і мотивацію вчинення серійних сексуально-садистських убивств;
- 6) виявити криміналістичні ознаки особи злочинця та особи потерпілого (жертви злочину);
- 7) типізувати сліди злочину, які притаманні для серійних сексуально-садистських убивств;
- 8) встановити особливості організації розслідування серійних сексуально-садистських убивств;
- 9) запропонувати типові версії за допомогою використання методу ситуаційного моделювання;
- 10) розробити типові тактичні операції щодо розслідування серійних сексуально-садистських убивств;
- 11) визначити тактику проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час

розслідування даної категорії злочинів;

12) виокремити види та форми спеціальних знань, які є найбільш ефективними при розслідуванні серійних сексуально-садистських убивств.

Об'єктом дослідження є правовідносини у сфері слідчої діяльності щодо розслідування серійних сексуально-садистських убивств, реалізації положень окремої криміналістичної методики.

Предметом дослідження є організаційно-тактичні засади розслідування серійних сексуально-садистських убивств.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження складає теорія пізнання і методи пізнавальної діяльності. Комплекс методів було обрано з урахуванням поставленої мети і завдань, об'єкта та предмета дослідження. Під час дослідження було використано таку систему методів: формально-правовий (для аналізу норм кримінального та кримінального процесуального законодавства, інших нормативно-правових актів); функціональний (для визначення шляхів оптимізації розслідування серійних сексуально-садистських убивств, встановлення належного рівня взаємодії між слідчим, оперативними співробітниками та спеціалістами, проведення слідчих (розшукових) дій, організаційних та інших заходів); історичний (для вивчення розвитку наукових уявлень про протидію серійним злочинам); системно-структурний (для розгляду окремих елементів криміналістичної характеристики злочинів, побудови типових версій щодо розслідування серійних убивств тощо); соціологічний (з метою вивчення та узагальнення слідчої та судової практики щодо серійних сексуально-садистських убивств, проведення анкетування слідчих органів МВС України).

Емпіричну базу дисертаційного дослідження складають: результати узагальнення 22 кримінальних проваджень (справ) про серійні сексуально-садистські убивства, аналіз 11 психологічних профілів (портретів) щодо особи злочинця за даною категорією злочинів, анкетування 105 слідчих органів досудового розслідування МВС України (Харківської, Донецької, Полтавської, Львівської, Сумської обл.), аналіз опублікованої судової та слідчої практики і судової статистики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що пропонована робота являє собою перше у вітчизняних криміналістичних джерелах комплексне монографічне дослідження організаційно-тактичних засад розслідування серійних сексуально-садистських убивств. У дисертації відображено цілу низку наукових положень і практичних

рекомендацій, які спрямовані на вдосконалення слідчої практики. До найбільш важливих результатів, що відображають новизну дисертаційної праці, належать:

вперше:

- визначено ознаки (серійність або осердковість, сексуальний мотив убивства, застосування схожих способів злочину, значна кількість епізодів із позбавленням життя іншої людини: жінок та дітей тощо), сутність та види серійних сексуально-садистських убивств (за кількістю учасників учинення вбивства; за способом учинення вбивства; за механізмом спричинення тілесних ушкоджень: шляхом удушення; шляхом нанесення колото-різаних поранень; за мотивацією вчинення вбивства) та їх місце серед інших серійних убивств;

- обґрунтовано роль захисної (оборонної) домінанти у механізмі вчинення серійних сексуально-садистських убивств;

- звернено увагу на територіальну розповсюдженість (географію) та часові періоди вчинення (тривалість) серійних сексуально-садистських убивств;

- підкреслено роль мотивації поведінки особи злочинця (системи мотивів) у вчиненні серійних сексуально-садистських убивств, диференційовано осіб, що вчиняють дану категорію злочинів;

- типові сліди вчинення серійних сексуально-садистських убивств розподілені на три блоки: сліди вбивства, сліди сексуального насильства, сліди приховування злочину;

- на підставі застосування методу ситуаційного моделювання запропоновано систему типових версій щодо розслідування умисних убивств залежно від інформаційних даних (компонентів) про виявлений труп;

- визначено проміжні (тактичні) завдання розслідування серійних сексуально-садистських убивств та запропоновано відповідні типові тактичні операції та їх зміст («Серійне сексуально-садистське вбивство», «Вид серійного сексуально-садистського вбивства», «Обстановка серійного сексуально-садистського вбивства», «Прогнозування вчинення чергового сексуально-садистського вбивства», «Спосіб серійного сексуально-садистського вбивства», «Мотиви вбивства», «Діагностика особи вбивці-маніяка», «Переслідування злочинця», «Встановлення особи загиблого (загиблих)», «Пошук трупа, прихованого злочинцем», «Соціально-психологічних статус жертви»);

- запропоновано обґрунтування необхідності моделювання особи невідомого серійного сексуально-садистського вбивці за допомогою розроблення психологічних профілів

(портретів);

удосконалено:

– положення щодо структурних складових криміналістичної характеристики злочинів та наявності закономірних (кореляційних) зв'язків між її елементами;

– підходи щодо типізації жертв злочину (особи потерпілого), встановлення зв'язків між особою злочинця та особою потерпілого;

– криміналістичні способи, прийоми та методи проведення огляду місця події, огляду трупа, допиту, обшуку, залучення судових експертів;

– рекомендації щодо застосування спеціальних знань при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій та залучення спеціалістів;

– типові переліки запитань для проведення різних груп свідків під час розслідування серійних сексуально-садистських убивств;

– положення щодо ідентифікації невпізнаних трупів, проведення судово-медичних, судово-біологічних, генотипоскопічних (геномних) або судово-геномних експертиз та інших судово-експертних досліджень;

набули подальшого розвитку:

– положення щодо обґрунтування необхідності розроблення криміналістичної характеристики серійних сексуально-садистських убивств;

– положення щодо організаційних засад розслідування злочинів, види та форми взаємодії під час розслідування серійних сексуально-садистських убивств, проблеми створення слідчих груп та слідчо-оперативних груп (СОГ);

– підходи щодо типізації криміналістичних версій, критерії формування типових версій та їх роль у розслідуванні окремих видів злочинів;

– характеристики окремих видів обшуку (обшук за місцем передбачуваного вбивства потерпілого та приховування його трупа, обшук особи, обшук транспортних засобів, обшук комп'ютерних засобів та ін.).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що у дослідженні запропоновано організаційно-тактичні засади розслідування серійних сексуально-садистських убивств. Робота має комплексний характер і практичне спрямування на вдосконалення діяльності органів досудового розслідування. У дисертації сформульовано низку нових положень і висновків, які мають важливе значення для криміналістики та слідчої практики.

Розроблені в дисертаційному дослідженні положення, висновки і пропозиції можуть бути використані:

- у науково-дослідницькій роботі – для подальшого формування окремих криміналістичних методик проти життя, здоров'я, статевої недоторканості особи;
- у правотворчій діяльності – з метою удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства, інших нормативно-правових актів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності органів досудового розслідування;
- у практичній діяльності органів досудового розслідування – як ефективні криміналістичні рекомендації (інший інструментарій) щодо розкриття та розслідування серійних сексуально-садистських убивств;
- у навчальному процесі – при викладанні курсу «Криміналістика», «Практикум з криміналістики», підготовці відповідних розділів підручників, науково-практичних і навчальних посібників.

Апробація результатів дисертації. Дисертаційне дослідження виконано на кафедрі криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, подане й обговорене на її засіданнях, схвалене нею, а також рекомендовано до захисту. Результати дослідження доповідалися на різних наукових заходах, відомчих нарадах практичних співробітників органів досудового розслідування.

Головні результати дисертаційного дослідження висвітлювалися на таких конференціях та інших наукових і практичних заходах: засіданні круглого столу «Практичне використання наукового потенціалу в розкритті та розслідуванні серійних убивств, у тому числі поєднаних із сексуальним насильством» (Донецьк, 24 лютого 2012); 10 (позачерговій) міжнародній науково-практичній конференції «Криміналістика та судова експертиза: наука, навчання, практика» (Ужгород, Харків, 26-27 червня 2014), круглому столі «Теорія і практика судової експертизи» (Київ, 12 травня 2016), а також на нарадах та семінарах для працівників оперативного складу та органів досудового розслідування.

Окремі пропозиції дисертанта знайшли своє застосування у практичній діяльності органів досудового слідства в системі МВС України, що підтверджується відповідними актами впровадження.

Матеріали дисертаційного дослідження використовуються також у навчальному процесі Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого під час читання лекцій і проведення практичних занять з криміналістики та практикуму з криміналістики.

Публікації. Основні положення дисертації знайшли своє відображення в опублікованих автором у 7 наукових працях, з них 5 наукових статей надруковано у фахових виданнях, тезах 2 доповідей на науково-практичних заходах.

Структура дисертації. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, десяти підрозділів, висновків, трьох додатків (на 16 сторінках), списку використаних джерел (271 найменування на 30 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 224 сторінки, з них основного тексту 177 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено об'єкт і предмет дослідження, його мету і завдання, визначено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, висвітлено рівень апробації результатів дисертації.

Розділ 1 «Криміналістична характеристика серійних сексуально-садистських убивств» складається з шести підрозділів, в яких висвітлено особливості побудови криміналістичної характеристики даної категорії злочинів та визначено зміст окремих її елементів.

У *підрозділі 1.1. «Проблеми формування криміналістичної характеристики серійних сексуально-садистських убивств та її роль у розслідуванні даної категорії злочинів»* визначено місце цієї злочинної діяльності за кримінальним законодавством різних країн світу і віднесено її до окремої групи тяжких злочинів проти життя та здоров'я особи. На думку дисертанта, серійні сексуально-садистські вбивства – це окремий вид серійних убивств, який відрізняється ознакою серійності (осередковості) і має сексуально-садистську мотивацію.

Серійні сексуально-садистські вбивства не є однорідними. Під час дослідження запропоновано поділ серійних сексуально-садистських убивств (на види та підвиди) залежно від різних критеріїв. Зокрема, за ознакою серійності необхідно розрізняти такі підвиди сексуально-садистських убивств: 1) за кількістю учасників учинення вбивства (один убивця, група вбивць); 2) за способом учинення вбивства (удушення, поєднане із зґвалтуванням, убивства, поєднані із зґвалтуванням, що супроводжуються пануванням над жертвою, її тілом, речами, відсіченням окремих частин тіла, убивства, поєднані із зґвалтуванням і подальшим розчленуванням трупа та ін.); 3) за мотивацією вчинення вбивств (наявність

сексуально-садистського мотиву, сексуально-садистського, поєданого із корисливим, помстою жертві чи іншим особам тощо). Звернено також увагу на доцільність розподілу серійних сексуально-садистських убивств залежно від механізму спричинення тілесних ушкоджень, особливостей готування злочинцем до вчинення вбивства, типу особи злочинця тощо.

Під час дослідження визначено структурні елементи криміналістичної характеристики серійних сексуально-садистських убивств. Підкреслено прагматичну значущість встановлення взаємозв'язків (кореляційних залежностей) між окремими елементами криміналістичної характеристики даної категорії вбивств.

У підрозділі 1.2. «Способи вчинення серійних сексуально-садистських убивств» розглянуто центральний елемент криміналістичної характеристики даної категорії злочинів. До стереотипного комплексу дій при вчиненні серійних сексуально-садистських убивств можуть бути віднесені: 1) дії, спрямовані на вчинення насильства сексуального характеру; 2) дії, спрямовані на вчинення вбивства жертви; 3) дії, спрямовані на панування над жертвою та її тілом. Це завжди певна комбінація способів учинення дій насильницького характеру. При цьому, до дій, спрямованих на вчинення насильства сексуального характеру, можуть бути віднесені: а) дії до вчинення вбивства; б) дії під час учинення вбивства; в) дії після вчинення вбивства (щодо трупа). До дій, спрямованих на вчинення вбивства жертви, належать: а) удушення чи удавлення; б) нанесення ударів руками, ногами, тупими предметами; в) нанесення колото-різаних пошкоджень. До дій, спрямованих на панування над жертвою та її тілом чи одягом, належать: відчленування молочних залоз, пошкодження статевих органів, відчленування інших частин тіла, розірваний одяг тощо.

Способи вчинення тяжких насильницьких злочинів наповнюються за допомогою агресивних та жорстоких форм фізичного насильства. Зроблено висновок, що серійні сексуально-садистські вбивства завжди мають деструктивний, руйнівний характер. Вони поєднують певний комплекс негативного фізичного та психічного впливу, що чиниться на жертву з метою подолання її опору, отримання від неї сексуального задоволення, а також спрямовується на її фізичне знищення як живої істоти. Підкреслено, що вчинення серії сексуально-садистських убивств передбачає врахування дії захисної (оборонної) домінанти.

У підрозділі 1.3. «Обстановка вчинення злочину. Місце та час учинення вбивства» розглянуто роль зазначених елементів у структурі криміналістичної характеристики серійних сексуально-садистських убивств. Обрання обстановки вчинення злочину залежить від

способу злочинного посягання, особи злочинця, особи жертви. При цьому розрізняють обстановку вчинення злочину та обстановку місця вчинення злочину.

У криміналістичній характеристиці злочинів певне самостійне значення мають такі елементи, як місце та час злочинної події (її підготування, здійснення, приховування), їх певна періодичність учинення, протяжність у часі та просторі. Досить важливим є визначення територіальної розповсюдженості серійних сексуально-садистських убивств, вивчення їхньої географії. Розповсюдженість (географія) даної категорії вбивств, як правило, локалізується у просторі, має певний радіус учинення однотипних злочинних дій.

Підрозділ 1.4. «Особа злочинця. Мотиви вчинення злочину» присвячено вивченню дієвого елемента криміналістичної характеристики серійних сексуально-садистських убивств – особи серійних убивць. Результати анкетування слідчих органів досудового розслідування МВС України свідчать, про те, що на думку практичних працівників – існують особливості злочинця щодо серійних сексуально-садистських убивств (вказали – 84,7 % респондентів). На їх думку, такі особливості виявляються: у психічних розладах особи злочинця (62,9 %); у сексуальних розладах особи злочинця (50,5 %); специфіка залежить від виду серійного сексуально-садистського вбивства (23,8 %); у вибірковості жертви злочину (19 %); у підвищеній жорстокості особи злочинця (17,1 %); у сексуальній мотивації поведінки особи злочинця (17,1 %); інше (1 %).

Під час учинення серійних сексуально-садистських убивств відзначається прояв явища садизму. У роботі зроблено спробу щодо визначення криміналістичних ознак, які притаманні особі злочинця (сексуальним садистам та маніякам). Вчинення серійних сексуально-садистських убивств обумовлено певною мотивацією (системою мотивів). Справжнім мотивом такої категорії злочинів є сексуальний (сексуально-садистський). Хоча інколи може приєднуватися й корисливий (наприклад, коли злочинці вилучають після вчинення злочину окремі речі чи предмети фетишу).

У **підрозділі 1.5. «Особа потерпілого (жертви злочину)»** визначається місце даного елемента в структурі криміналістичної характеристики серійних сексуально-садистських убивств. Підкреслено існування певних зв'язків між особою злочинця та особою потерпілого (жертви), вибірковість з боку злочинця. Аргументовано необхідність здійснення спроб щодо диференціації особи потерпілого (жертви) стосовно серійних сексуально-садистських убивств.

У **підрозділі 1.6. «Типові сліди злочину»** аналізуються результати злочинної діяльності

під час учинення серійних сексуально-садистських убивств. Дисертантом запропоновано виокремлювати певні групи типових слідів щодо блоків, які свідчать про характер дій злочинця: сліди вбивства (ушкодження на трупі, поза трупа, ложе трупа, наявність або відсутність знарядь та засобів учинення вбивства, стан одягу на трупі та його пошкодження, сліди у навколишньому середовищі); сліди сексуального насильства (поза трупа, пошкодження одягу на трупі, оголені статеві органи, відчленовані органи у людини і відсутність певних частин трупа, відсутність предметів одягу та окремих аксесуарів, що свідчать про заволодіння предметами фетишу, наявність певних предметів у статевих шляхах, сліди біологічного походження тощо); сліди приховування злочину (сліди впливу на труп, сліди приховування трупа або його частин).

Розділ 2 «Організація розслідування серійних сексуально-садистських убивств» складається із двох підрозділів, в яких висвітлюються організаційні проблеми взаємодії слідчого з різними підрозділами поліції під час розслідування даної категорії злочинів, особливості створення та функціонування слідчо-оперативних груп, використання типових версій у плануванні розслідування.

У підрозділі 2.1. «Взаємодія слідчого з підрозділами кримінальної та спеціальної поліції при розслідуванні серійних сексуально-садистських убивств. Створення постійно діючих слідчо-оперативних груп» розглянуто різні прояви взаємодії під час розкриття та розслідування злочинів. Висвітлено деякі дискусійні питання щодо взаємодії слідчого із працівниками оперативних підрозділів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. Анкетування слідчих органів МВС України дозволило встановити найбільш доцільні форми взаємодії між слідчим та оперативно-розшуковими органами в процесі розслідування серійних сексуально-садистських убивств: в обміні інформацією (49,5 %); у спільному плануванні розслідування злочинів (47,6 %); у створенні і функціонуванні слідчо-оперативних груп (45,7 %); у спільному проведенні нарад щодо кримінальних проваджень (38 %); у використанні доручень слідчого оперативними працівниками (37,1 %); у здійсненні негласних слідчих (розшукових) дій (36,2 %); у спільному проведенні тактичних операцій (36,2 %); інше (1 %).

У роботі здійснено аналіз чинного законодавства щодо можливостей формування слідчих груп (слідчо-оперативних груп) у розслідуванні злочинів. Складність розслідування серійних сексуально-садистських убивств, значна кількість вирішуваних проміжних (тактичних) завдань, великий обсяг роботи, потребують здійснення групового розслідування

і формування слідчих груп, слідчих бригад або слідчо-оперативних груп.

Підрозділ 2.2. «Роль криміналістичних версій у плануванні розслідування. Можливості використання типових версій» присвячено важливому структурному елементу планування розслідування серійних сексуально-садистських убивств – висуванню криміналістичних версій. На думку дисертанта, суттєва функціональна роль належить використанню системи типових версій. За допомогою методу ситуаційного моделювання автором запропоновано систему типових версій щодо розслідування умисних убивств, яка побудована залежно від інформаційних даних (компонентів) про виявлений труп.

Розділ 3 «Тактика розслідування серійних сексуально-садистських убивств» складається із двох підрозділів та п'яти пунктів, в яких розкрито зміст окремих тактичних засобів та висвітлено особливості тактики проведення слідчих (розшукових) дій, здійснено аналіз використання різних форм спеціальних знань.

У **підрозділі 3.1. «Проблема формування та використання типових тактичних операцій»** підкреслено важливість використання слідчих (розшукових) дій та інших заходів у певному поєднанні під час розслідування серійних сексуально-садистських убивств. Результати анкетування слідчих органів досудового розслідування МВС України засвідчують, що на думку практичних працівників слідчі (розшукові) дії мають проводитися у комплексному поєднанні – на це вказали 87,6 % опитаних.

Аналіз спеціальних літературних джерел та вивчення слідчої практики свідчать про те, що найбільш актуальними проміжними (тактичними) завданнями при розслідуванні серійних сексуально-садистських убивств є такі: 1) діагностика серійності убивства та його характеру; 2) встановлення умов учинення серійних сексуально-садистських убивств та їх подальше прогнозування; 3) встановлення механізму та мотивів злочину; 4) пошук особи вбивці-маніяка; 5) вивчення особи жертви злочину.

До кожного із завдань запропоновано відповідні тактичні операції. Зокрема, завданню «діагностика серійності вбивства та його характеру» кореспондують такі тактичні операції: а) «Серійне сексуально-садистське вбивство»; б) «Вид серійного сексуально-садистського вбивства»; завданню «встановлення механізму та мотивів злочину» тактичні операції: а) «Спосіб серійного сексуально-садистського вбивства»; б) «Мотиви вбивства»; завданню «пошук особи вбивці-маніяка» тактичні операції: а) «Діагностика особи вбивці-маніяка»; б) «Переслідування злочинця» тощо.

За результатами дослідження запропоновано зміст окремих типових тактичних

операцій. Так, зміст типової тактичної операції «Серійне сексуально-садистське вбивство» має містити такі складові: 1) огляд місцевості або приміщення (огляд місця події); 2) огляд трупа; 3) аналіз оперативної обстановки та дослідження загальної обстановки злочину; 4) залучення спеціалістів для одержання консультацій (судово-медичного експерта, спеціаліста-криміналіста, спеціаліста-психолога (психіатра)); 5) призначення судово-генетичної експертизи (молекулярно-генетичного дослідження); 6) перевірка вчиненого злочину за базами даних та криміналістичними обліками. Типова тактична операція «Діагностика особи вбивці-маніяка» охоплює такі процесуальні дії та інші заходи: 1) моделювання особи невідомого злочинця за допомогою висування криміналістичних версій; 2) вивчення даних у соціальних мережах щодо спілкування злочинця; 3) вивчення відвідуваних сайтів у мережі Інтернет; 4) отримання консультацій від спеціалістів (психологів, сексологів, психіатрів та ін.) щодо особи злочинця; 5) формування суб'єктивного портрета (наприклад, комп'ютерного фоторобота); 6) виявлення очевидців злочину та їх опитування; 7) формування психологічного профілю (портрета) особи злочинця; 8) допит особи потерпілого (яка залишилася живою) з метою отримання даних про злочинця; 9) дослідження слідів біологічного походження, піднігтьового змісту жертви злочину; 10) призначення судово-генетичної експертизи.

Підрозділ 3.2. «Тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій охоплює п'ять пунктів, у яких розкрито зміст найбільш важливих слідчих (розшукових) дій та специфіка залучення спеціалістів (експертів) при розслідуванні серійних сексуально-садистських убивств.

Пункт 3.2.1. «Огляд місця події» присвячено найбільш інформативній слідчій (розшуковій) дії, визначено її мету, порядок та специфіку проведення при розслідуванні серійних сексуально-садистських убивств. Огляд місця події при розслідуванні серійних сексуально-садистських убивств передбачає залучення різних спеціалістів (судово-медичного експерта, судового біолога, експерта-криміналіста, ґрунтознавця). Огляд місця події при розслідуванні серійних сексуально-садистських убивств передбачає виокремлення таких ситуацій: 1) на місці події є труп з ознаками насильницької смерті; 2) на місці події виявлено труп, який зберігався тривалий час (був прихований); 3) на місці події відсутній труп, але передбачається наявність на ньому слідів учинення вбивства.

У **пункті 3.2.2. «Огляд трупа»** розглянуто особливості проведення даної слідчої (розшукової) дії під час розслідування серійних сексуально-садистських убивств. При огляді

трупа необхідно звертати увагу на ознаки сексуального насильства (оголення трупа, відчленування молочних залоз, специфічна локалізація ушкоджень, ушкодження статевих органів та ін.) та виконання злочинцем додаткових дій окрім позбавлення життя потерпілої особи. При цьому, типовими ознаками, пов'язаними із учиненням даної категорії злочинів є: спосіб учинення злочину (використання зашморгу або холодної зброї тощо) – час його вчинення (час настання смерті) – місце знаходження трупа – типові сліди злочину (наявність слідів крові, сперми, слини тощо, та їх локалізація).

У пункті 3.2.3. *«Виявлення та допит свідків»* запропоновано певний алгоритм щодо встановлення свідків (очевидців) учинення серійних сексуально-садистських убивств та отримання від них необхідної інформації. Автором запропоновано розподілити свідків на такі групи: 1) особи, які першими виявили труп; 2) особи, які спостерігали вчинення злочину (очевидці); 3) особи, які мають певну інформацію про особу злочинця або вчинювані злочини; 4) особи, які мають певне відношення до жертви злочину (рідні та близькі, колеги по роботі, сусіди тощо). У даній частині роботи до кожної із груп свідків запропоновано предмет їхнього допиту (типові переліки запитань).

У пункті 3.2.4. *«Обшук»* визначено доцільність його проведення (у певних ситуаціях) під час розслідування серійних сексуально-садистських убивств. Визначено порядок та надано характеристики окремим видам обшуку (обшук за місцем передбачуваного вбивства потерпілого та приховування його трупа, обшук особи, обшук транспортних засобів, обшук комп'ютерних засобів).

Пункт 3.2.5. *«Залучення судових експертів. Моделювання особи невідомого злочинця за допомогою розроблення його психологічного портрета (профілю)»* присвячено проблемам звернення до спеціальних знань під час розслідування серійних сексуально-садистських убивств. Результати анкетування слідчих органів досудового розслідування МВС України свідчать про те, що на думку більшості практичних працівників потрібно звертатися до використання спеціальних знань при розслідуванні даної категорії злочинів (так – відповіли 91,4 % опитаних) у таких формах: залучення експертів та призначення судових експертиз (60 %); залучення спеціалістів до проведення слідчих (розшукових) дій (57,1 %); звернення до спеціалістів з метою розроблення психологічних профілів (портретів) (46,7 %); звернення до спеціалістів з метою отримання ДНК-аналізу або проведення геномної експертизи (42,9 %); отримання консультацій від спеціалістів (39 %); інше (1,9 %).

Розслідування серійних сексуально-садистських убивств, у першу чергу, передбачає

звернення до спеціальних судово-медичних знань. Підкреслено, що розкриття та розслідування даної категорії злочинів, пов'язана із можливістю звернення до генотипоскопічних (геномних) досліджень та залучення відповідних експертів. Дисертантом аргументовано доцільність моделювання особи невідомого злочинця під час розслідування серійних сексуально-садистських убивств за допомогою залучення відповідних спеціалістів (психологів, патопсихологів, психіатрів, криміналістів, сексологів та ін.) і розроблення його психологічного портрета (профілю).

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення наукового завдання, що полягає у розробленні організаційно-тактичних засад розслідування серійних сексуально-садистських убивств. До основних результатів дисертаційного дослідження, що мають важливе теоретичне і практичне значення, віднесено:

1. Серійні сексуально-садистські вбивства – це окремий вид серійних убивств, який має сексуально-садистську мотивацію, становить особливу небезпеку для життя та здоров'я значного кола осіб (головним чином, жінок та дітей), злочинна діяльність є тривалою та прихованою. До ознак серійних сексуально-садистських убивств віднесено: серійність (осередковість), учинення декількох убивств за сексуальним мотивом, застосування схожих способів учинення вбивства, жертви злочину, як правило, жінки та діти, вчинення окрім убивств інших дій з жертвою або трупом.

2. Визначено сутність ознаки «серійності» (або «осередковості») – вчинення декількох однотипних злочинів однією чи декількома особами (схожість способів приготування, вчинення, приховування вбивств, місць учинення злочину та обстановки, схожість жертв, що обираються, слідів, які залишаються тощо). За ознакою серійності запропоновано розрізняти такі підвиди серійних сексуально-садистських убивств: 1) за кількістю учасників учинення вбивства (один убивця, група вбивць); 2) за способом учинення вбивства (удушення, поєднане із зґвалтуванням, убивства, поєднані із зґвалтуванням, що супроводжуються пануванням над жертвою, її тілом, речами, відсіченням окремих частин тіла, вбивства, поєднані із зґвалтуванням і подальшим розчленуванням трупа та ін.); 3) за мотивацією

вчинення вбивств (наявність сексуально-садистського мотиву, сексуально-садистського, поєданого із корисливим, помстою жертві чи іншим особам тощо). Розглянуто поділ серійних сексуально-садистських убивств й за іншими критеріями.

3. Здійснено обґрунтування необхідності розроблення криміналістичної характеристики серійних сексуально-садистських убивств. Специфіка серійних сексуально-садистських убивств передбачає побудову та розгляд криміналістичної характеристики за такими елементами: 1) способи вчинення (приготування, приховування) злочину; 2) мотиви їх учинення; 3) обстановка вчинення злочину, місце та час; 4) знаряддя та засоби вчинення злочину; 5) особа злочинця; 6) особа потерпілого (жертви злочину); 7) типові сліди злочину.

4. Головна відмінність серійних сексуально-садистських убивств полягає у тому, що спосіб їх учинення одночасно являє собою й мету злочину. Спосіб учинення розглядуваної категорії убивств відрізняється типовістю (завжди певна комбінація способів учинення дій насильницького характеру). До стереотипного комплексу дій при вчиненні серійних сексуально-садистських убивств можуть бути віднесені: 1) дії, спрямовані на вчинення насильства сексуального характеру; 2) дії, спрямовані на вчинення вбивства жертви; 3) дії, спрямовані на панування над жертвою та її тілом. Під час характеристики способів учинення даної категорії злочинів в їхній структурі важливе місце посідає агресія та жорстокість. Вони поєднують певний комплекс негативного фізичного та психічного впливу, що чиниться на жертву з метою подолання її опору, отримання від неї сексуального задоволення, а також спрямовується на її фізичне знищення. При цьому особа злочинця отримує задоволення під час страждань жертви, її мучення, настання у неї стану смерті (агонії цієї особи).

5. Визначено роль захисної (оборонної) домінанти у поведінці особи злочинця, яка вчинила сексуально-садистське вбивство. У механізмі злочинної діяльності щодо даної категорії злочинів розглянуто способи приховування злочинної діяльності та механізми ухилення від кримінальної відповідальності.

6. У структурі криміналістичної характеристики серійних сексуально-садистських убивств визначено роль обстановки, місця та часу вчинення злочинів та їх зв'язки з іншими елементами цієї характеристики. Для серійних сексуально-садистських убивств притаманна територіальна розповсюдженість (їх географія), вони локалізуються у просторі, мають певний радіус учинення однотипних злочинних дій. Серійні сексуально-садистські вбивства відрізняються своєю протяжністю (тривалістю) також за часом.

7. Особа злочинця є дієвим елементом криміналістичної характеристики серійних

сексуально-садистських убивств. Під час учинення цієї категорії убивств відзначається прояв явища садизму (статеве збочення). Мотив серійних сексуально-садистських убивств – сексуальний (сексуально-садистський). Хоча інколи може приєднуватися й корисливий мотив. Існує зв'язок між елементами криміналістичної характеристики злочинів – «особа злочинця» та «особа потерпілого» (жертва злочину), певна вибірковість з боку злочинця.

8. Здійснено виокремлення типових слідів злочину щодо блоків, які свідчать про характер дій злочинця: 1) блок «сліди вбивства»: а) ушкодження на трупі; б) поза трупа; в) ложе трупа; г) наявність (відсутність) знарядь та засобів учинення вбивства; г) стан одягу на трупі та його пошкодження; д) сліди у навколишньому середовищі (трасологічні сліди, мікрочастинки, одорологічні сліди та ін.); 2) блок «сліди сексуального насильства»: а) поза трупа; б) пошкодження одягу на трупі; в) оголені статеві органи; г) відчленовані органи у людини і відсутність певних частин трупа; г) відсутність предметів одягу та окремих аксесуарів, що свідчать про заволодіння предметами фетишу (про фетишизм особи злочинця); д) наявність певних предметів у статевих шляхах чи анальному отворі; е) сліди біологічного походження: крові, сперми, поту, слини, волосся; є) трасологічні сліди; 3) блок «слідів приховування злочину»: а) сліди впливу на труп; б) сліди приховування трупа або його частин.

9. Організація розслідування серійних сексуально-садистських убивств відрізняється специфікою (складність розслідування даної категорії злочинів, значна кількість вирішуваних проміжних (тактичних) завдань, великий обсяг роботи), що потребує здійснення групового розслідування і формування слідчих груп, слідчих бригад або слідчо-оперативних груп. Організація розслідування завжди передбачає здійснення певної поєднаної діяльності, взаємодії різних суб'єктів, що спрямована на досягнення мети розслідування та розкриття злочинів. Підкреслено важливість використання різних видів та форм взаємодії під час розслідування злочинів (у тому числі й серійних убивств). У межах організації розслідування злочинів звернено увагу на певні трансформації щодо повноважень слідчого, процесуальне керівництво з боку прокурора, судовий контроль, надання доручень оперативним співробітникам. Визначено й особливості нового процесуального інституту – проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

10. Відзначено роль криміналістичних версій у плануванні розслідування злочинів. Важливу методичну функцію мають виконувати типові (типологічні) версії у розслідуванні серійних сексуально-садистських убивств. Оптимізація в організації розслідування серійних

сексуально-садистських убивств передбачає формування системи типових версій. За результатами дослідження запропоновано систему типових версій щодо розслідування умисних убивств, яка побудована залежно від інформаційних даних (компонентів) про виявлений труп. При формуванні типових версій використано метод ситуаційного моделювання.

11. Здійснення досудового розслідування серійних сексуально-садистських убивств передбачає можливість розроблення та пропонування типових тактичних операцій. Головною функцією тактичної операції є вирішення завдання розслідування (тактичного, проміжного завдання). При цьому існує певний зв'язок поміж завданнями розслідування і типовою тактичною операцією. Встановлено мету та запропоновано зміст окремих типових тактичних операцій. Визначено оптимальну послідовність проведення слідчих (розшукових) дій, організаційних, технічних та інших заходів у структурі тактичних операцій.

12. Найбільш актуальними проміжними (тактичними) завданнями при розслідуванні серійних сексуально-садистських убивств є: 1) діагностика серійності вбивства та його характеру; 2) встановлення умов учинення серійних сексуально-садистських убивств та їх подальше прогнозування; 3) встановлення механізму та мотивів злочину; 4) пошук особи вбивці-маніяка; 5) вивчення особи жертви злочину.

13. Проміжним завданням розслідування серійних сексуально-садистських убивств мають відповідати типові тактичні операції (або їх більша кількість). Завданню «діагностика серійності вбивства та його характеру» кореспондують такі тактичні операції: а) «Серійне сексуально-садистське вбивство»; б) «Вид серійного сексуально-садистського вбивства». Завданню «встановлення умов учинення серійних сексуально-садистських убивств та їх подальше прогнозування» – тактичні операції: а) «Обстановка серійного сексуально-садистського вбивства»; б) «Прогнозування вчинення чергового сексуально-садистського вбивства». Завданню «встановлення механізму та мотивів злочину» – тактичні операції: а) «Спосіб серійного сексуально-садистського вбивства»; б) «Мотиви вбивства». Завданню «пошук особи вбивці-маніяка» – тактичні операції: а) «Діагностика особи вбивці-маніяка»; б) «Переслідування злочинця». Завданню «вивчення особи жертви» – тактичні операції: а) «Встановлення особи загиблого (загиблих); б) «Пошук трупа, прихованого злочинцем»; в) «Соціально-психологічний статус жертви».

14. Надано криміналістичні рекомендації щодо проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування серійних сексуально-садистських убивств (огляду

місця події, огляду трупа, допиту, обшуку, призначення судових експертиз). Специфіка слідчих (розшукових) дій при розслідуванні даної категорії злочинів пов'язана із необхідністю запрошення до участі різних спеціалістів з метою вилучення та фіксації слідів злочину.

15. Порядок і тактика проведення огляду місця події є ситуаційно залежними. При розслідуванні серійних сексуально-садистських убивств можуть бути виокремлені такі ситуації огляду місця події: 1) на місці події є труп з ознаками насильницької смерті; 2) на місці події виявлено труп, який зберігався тривалий час (був прихований); 3) на місці події відсутній труп, але передбачається наявність на ньому слідів учинення вбивства. Виокремлення таких ситуацій дозволяє обирати напрямок проведення обстеження на місці події, зосереджувати увагу на збирання, фіксацію, оцінку доказів у кримінальному провадженні.

16. Запропоновано криміналістичні рекомендації щодо проведення огляду трупа під час розслідування серійних сексуально-садистських убивств. Звернено увагу на типові сліди на трупі, які виявляють в процесі його огляду за даною категорією злочинів. Під час огляду трупа необхідно виявляти й ознаки сексуального насильства.

17. Встановлено, що при розслідуванні серійних сексуально-садистських убивств свідки розподіляються на такі групи: 1) особи, які першими виявили труп; 2) особи, які спостерігали вчинення злочину (очевидці); 3) особи, які мають певну інформацію про особу злочинця або вчинювані злочини; 4) особи, які мають певне відношення до жертви злочину (рідні та близькі, колеги по роботі, сусіди тощо). До кожної групи свідків запропоновано предмет їхнього допиту (сформульовано типові переліки запитань).

18. Визначено ситуації, при яких доцільно проводити обшуки. Розглянуто специфічні види обшуків та порядок їхнього проведення: обшук за місцем передбачуваного вбивства потерпілого та приховування його трупа, обшук за місцем проживання підозрюваної особи, обшук підозрюваної особи, обшук комп'ютерних засобів, обшук транспортних засобів.

19. Розслідування серійних сексуально-садистських убивств передбачає звернення до спеціальних знань та залучення судових експертів. При розслідуванні даної категорії злочинів спеціальні знання можуть бути використані в різних формах: участь спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій; отримання консультацій від спеціаліста (експертів); отримання письмових висновків спеціалістів; призначення судових експертиз. За даною категорією злочинів важливим є звернення до спеціальних судово-медичних знань:

залучення судово-медичного експерта до проведення огляду місця події та трупа, надання медичних консультацій, призначення та проведення судово-медичної експертизи. Ефективність розкриття та розслідування серійних сексуально-садистських убивств пов'язана із можливістю звернення до генотипоскопічних (геномних) досліджень та залучення відповідних експертів. Судова-геномна експертиза – новий вид судово-біологічного дослідження, пов'язаний із ідентифікацією (ототожненням) людини на підставі спеціальних знань у галузі судової медицини та криміналістики, молекулярної біології та генетики людини.

20. Моделювання особи невідомого злочинця під час розслідування серійних сексуально-садистських убивств може бути здійснено за допомогою залучення відповідних спеціалістів (психологів, патопсихологів, психіатрів, криміналістів, сексологів та ін.) і розроблення так званого психологічного портрета (профілю). Суть профілювання особи злочинця полягає в отриманні ймовірних даних, які важливі для розкриття і розслідування злочину. Визначено також й можливість використання растрового методу (використання різних видів портретів) для пошуку невідомої особи злочинця.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Куп'янський М. Г. Проблеми використання спеціальних знань при розслідуванні серійних сексуально-садистських убивств // Вісник Національної академії правових наук України : зб. наук. пр. / редкол. : О. В. Петришин та ін. – Х. : Право, 2016. – № 1 (84). – С. 118-127.

2. Куп'янський М. Г. Роль криміналістичних версій у плануванні розслідування серійних сексуально-садистських убивств // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична / голов. ред. В. В. Середа. – Львів : ЛьвДУВС, 2016. – Вип. 1. – С. 315-323.

3. Куп'янський М. Г. Проблеми організації розслідування серійних сексуально-садистських убивств // Науковий вісник Херсонського державного університету : зб. наук. пр. Серія юридичні науки. – Херсон, 2016. – Вип. 2. – Том 3. – С. 79-82.

4. Куп'янський М. Г. Роль огляду місця події при розслідуванні серійних сексуально-садистських убивств // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. : В. І.

Борисов та ін. – Х. : Право, 2016. – Вип. 31. – С. 227-236.

5. Куп'янський М. Г. Виявлення та допит свідків при розслідуванні серійних сексуально-садистських убивств // Форум права : наук. журнал. – 2016. – № 2. – С. 105-108. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-tit/FP_index.htm

6. Куп'янський М. Г. Проблеми формування криміналістичної характеристики серійних сексуально-садистських убивств // Криміналістика та судова експертиза: наука, навчання, практика: зб. наук. праць у 2-х т. – Х. : Вид. агенція «Апостіль», 2014. – Т. 1. – С. 357-366.

7. Куп'янський М. Г. Залучення судових експертів (спеціалістів) під час розслідування серійних сексуально-садистських убивств // Теорія та практика судової експертизи: зб. матер. круглого столу / редкол. Кобилянський О. Л., Черноус Ю. М., Свобода Е. Ю. – К. : ННІ № 2 Національної академії внутрішніх справ, 2016. – С. 186-189.

АНОТАЦІЯ

Куп'янський М. Г. Розслідування серійних сексуально-садистських убивств (організаційно-тактичні засади). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. Харків, 2016.

Дисертація присвячена організаційно-тактичним засадам розслідування серійних сексуально-садистських убивств. Розкрито зміст та встановлено зв'язки між елементами криміналістичної характеристики серійних сексуально-садистських убивств. Піддано аналізу форми взаємодії слідчого з оперативними співробітниками поліції при розслідуванні даної категорії злочинів, встановлено особливості створення постійно діючих слідчо-оперативних груп. Визначено роль криміналістичних версій у плануванні розслідування. Значна увага приділена тактиці розслідування серійних сексуально-садистських убивств, проблемі формування та реалізації типових тактичних операцій, проведенню окремих слідчих (розшукових) дій (огляду місця події, огляду трупа, допиту свідків, обшуку), використанню спеціальних знань.

Ключові слова: серійне сексуально-садистське вбивство, криміналістична характеристика злочинів, розслідування серійних сексуально-садистських убивств, організація розслідування, тактична операція, слідча (розшукова) дія.

АННОТАЦИЯ

Купянский Н. Г. Расследование серийных сексуально-садистских убийств (организационно-тактические основы). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины. Харьков, 2016.

Диссертация посвящена организационно-тактическим основам расследования серийных сексуально-садистских убийств. В процессе исследования определены понятие, признаки и виды серийных сексуально-садистских убийств, рассмотрены элементы криминалистической характеристики преступлений данной категории и установлены их взаимосвязи. По признаку серийности выделены виды серийных сексуально-садистских убийств в зависимости от: количества участников совершения убийства; способа совершения убийства; мотивации убийства (наличие сексуально-садистского мотива). Рассмотрены и другие критерии классификации серийных сексуально-садистских убийств.

Обращено внимание на то, что в характеристике способов совершения серийных сексуально-садистских убийств важное место занимает агрессия и жестокость (определенный комплекс негативного физического и психического воздействия). К стереотипному комплексу действий при совершении серийных сексуально-садистских убийств отнесены: действия, направленные на совершение насилия сексуального характера; действия, направленные на совершение убийства жертвы; действия, направленные на господство над жертвой и ее телом. Определена роль защитной доминанты в поведении личности преступника, совершившего сексуально-садистское убийство. Для данной категории преступлений присуща территориальная распространенность (их география), отличающаяся определенным радиусом совершения однотипных преступных действий. В ходе исследования также вычленены блоки типовых следов преступления (следы убийства, следы сексуального насилия, следы сокрытия преступления).

Особое внимание в работе уделено организации расследования серийных сексуально-садистских убийств, возможностям использования различных форм взаимодействия и осуществления группового расследования, предложена система типовых версий применительно к расследованию умышленных убийств с использованием метода ситуационного моделирования. В ходе исследования разработаны промежуточные

(тактические) задачи расследования серийных сексуально-садистских убийств и определены типовые тактические операции.

Сформулированы криминалистические рекомендации относительно проведения отдельных следственных (розыскных) действий (осмотра места происшествия, осмотра трупа, допроса свидетелей, обыска, назначения судебных экспертиз). Подчеркнута возможность обращения к специальным знаниям в области медицины, психологии, патопсихологии, сексологии. Эффективность раскрытия серийных сексуально-садистских убийств, связана с новейшими подходами в сфере геномных (генотипоскопических) исследований, формирования портрета (профиля) неизвестного преступника.

Ключевые слова: серийное сексуально-садистское убийство, криминалистическая характеристика преступлений, расследование серийных сексуально-садистских убийств, организация расследования, тактическая операция, следственное (розыскное) действие.

SUMMARY

Kupyansky M.G. Investigation of serial sexual sadistic murders (organizational and tactical principles). - The manuscript.

The thesis for the degree of PhD in Law, Speciality 12.00.09 – Criminal Procedure and Criminalistics; Judicial Examination; Forensic Intelligence. - Yaroslav the Wise National Law University, the Ministry of Education and Science of Ukraine. Kharkiv, 2016.

Dissertation is devoted to organizational and tactical principles of investigation of serial sexual sadistic murders. It were researched content and fixed relations among the elements of criminalistic characteristics of serial sexual sadistic murders. It was analyzed forms of investigator cooperation with the police officers during investigation of this category of crimes. The features of creation of investigation groups was also analyzed. The role of criminalistic versions was defined in the planning of investigation. Special attention was paid to tactics of investigation of serial sexual sadistic murders, problem of forming and realization of typical tactical operations, realization of some investigation (search) actions (inspection of crime scene, inspection of corpse, witnesses interrogation, search), use of the special knowledge.

Keywords: serial sexual sadistic murder, criminalistic characteristics of crimes, the investigation of serial sexual sadistic murders, organizing investigations, tactical operations, investigative (search) act.

Відповідальний за випуск
кандидат юридичних наук, доцент
Білоус В.В.

Підписано до друку 26.09.2016 р. Формат 60x90/16.

Папір офсетний. Надруковано на ризографі.

Умовн. друк. арк. 0,7. Облік.-вид арк. 0,9.

Тираж 100 прим. Зам. № 4326.

Друкарня Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77